

**AZ 1959-ES PTK.
1977. ÉVI NOVELLÁJÁNAK
ELŐKÉSZÍTŐ ANYAGAI**

AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM IRATANYAGA
AZ 1959-ES POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV 1977. ÉVI NOVELLÁJÁNAK
ELŐKÉSZÍTÉSÉVEL ÉS HATÁLYBA LÉPTETÉSÉVEL KAPCSOLATBAN

I. KÖTET

Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga
az 1959-es Polgári Törvénykönyv
1977. évi novellájának előkészítésével
és hatályba léptetésével kapcsolatban

I. kötet

Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv
1977. évi novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban

Jelen kiadvány az Igazságügyi Minisztérium támogatásával,
a Magyar Jogász Egylet kutatásait felhasználva jelent meg.

Felelős kiadó:
Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft.

Nyomtatta: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2018

ISBN 978-615-5710-46-9

Tartalom

I. KÖTET

Nagy Péter

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 1977-es felülvizsgálata
a levéltári források tükrében 9

Iratok 25

I. Válogatás a szakmai előkészítő munka anyagaiból. 27

Eörsi Gyula: Szakvélemény a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek szabályozásáról
1969. május 15., MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977. VIII., pp. 277–278. és
pp. 312–386. 29

Zoltán Ödön: Feljegyzés a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek új
jogi szabályozásáról
1969. április 2., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII. pp. 843–913. 138

Világhy Miklós: A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának elvi kérdései
1971. január 19., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII., pp. 709–804. 209

A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának tematikája
1971. május 12., MNL OL XIXE 1 c 40035 1977 XVIII. pp. 53–71. o. 305

Eörsi Gyula: A szerződések közös szabályai. Reformtézisek
1972. február, MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII. pp. 280–311. 324

Törvényelőkészítő Főosztály: Feljegyzés az Osztályvezetői értekezlet
részére – tájékoztató a felülvizsgálati munka állásáról
1974. szeptember 4., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VIII. pp. 119-128. 356

IM Elvi Osztály: Észrevételek a főosztályvezetői értekezlet részére készített
tájékoztatóra, valamint a Ptk felülvizsgálata körében vizsgálandó témák
jegyzékére
1974. november 8., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VII. pp. 779–781. 366

Feljegyzés a problematika készítésére vonatkozó megbízások kiadásáról
1975. május 23., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 XII. pp. 86–90. 369

Mikecz Gyula: A cégjegyzék szerepe a jogi személyek keletkezésénél
és működésében
1975. július 15., HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 121–147. 374

Vörös Imre: A közszolgáltatási szerződések szabályainak beépítése a Ptk rendszerébe
HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII, pp. 150–192. 401

Asztalos László: Az érdekegység és az együttműködés tartalmi változásainak kifejezésre juttatása a Ptk. alapelveiben, a kötelmi jog általános szabályaiban és egyes más rendelkezésekben 1975. szeptember 3., HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 238–284.	444
Harmathy Attila: A vállalatok egyoldalúan kialakított szerződési feltételei 1975. szeptember 15., HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 344–381.	491
Lontai Endre: Az előszerződés szabályozása 1975. szeptember 5., HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 386–425.	529

II. KÖTET

<i>Iratok</i>	577
<i>I. Válogatás a szakmai előkészítő munka anyagaiból.</i>	579
<i>Kolláth György: Az államigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése</i> 1975. szeptember 2., HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 466–480.	581
<i>Vékás Lajos: Problematika a szocialista szervezetek egymás közötti szerződéseire vonatkozó általános szabálynak és a szállítási szerződések különös rendelkezéseinek a Ptk. szerződési szabályai közé történő beépítésére</i> 1975. szeptember, HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 534–553.	596
<i>Döller József: Javaslat a bank- és hitelviszonyok egységes szabályrendszerének kidolgozására</i> é. n. (1975 ősze), HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 577–590.	616
<i>Harmathy Attila: A vállalkozási szerződés szabályozásáról</i> 1975. október 27., HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 634–667.	630
<i>Weiss Emilia: Problematika az érvénytelenség utólagos orvosolhatóságának kiterjesztése köréről</i> 1975. október 27., HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 759–775.	664
<i>Zoltán Ödön: Felelősség a szerződésen kívül okozott károkért</i> é. n. (1975 ősze), HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XII. pp. 800–861.	681
<i>Baranyai János: A szavatosság intézményének korszerűsítéséről</i> é. n. (1975 ősze), HU_MNL_OL_XIX_E_1_c_40035_1977_XVII. pp. 345–365.	743

II. A törvényjavaslat előkészítése és az arra érkezett észrevételek	765
Igazságügyi Minisztérium: Előterjesztés a Politikai Bizottsághoz a Polgári Törvénykönyv módosításának főbb elveiről 1976. szeptember 7., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 XVII. pp. 279–289.	767
IM Törvényelőkészítő Főosztály: Munkaprogram a Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatához 1977. április 2., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 XIV. pp. 62–64.	778
Előterjesztés a Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának fontosabb kérdéseiről é. n. (1977. tavasz), MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 I. pp. 59–77.	781
IM Törvényelőkészítő Főosztály: 1. sz. Jegyzőkönyv a Ptk. kodifikációs bizottság 1976. december 10-én megtartott üléséről MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 I. pp. 515–583.	800
Gellért György: Észrevételek a Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló javaslatra 1977. június 15., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VI pp. 696–717.	869
Kemenes Béla: Észrevételek é. n. (1977. nyárelő), MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VI. pp. 625–663.	891
Eörsi Gyula: Észrevételek a Polgári Törvénykönyv tervezetéhez é. n. (1977. július 1.?), MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 VI. pp. 665–694.	930
Jelentés az igazságügyminiszternek a Ptk. módosításával kapcsolatos egyes fejleményekről 1977. július 5., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 III pp. 891–903.	960
III. A törvényjavaslat az Országgyűlés elé terjesztése és elfogadása	973
Igazságügyminiszter: Előterjesztés (tervezet) a Minisztertanács részére a Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló törvényről 1977. június, MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 XVII. pp. 396–404.	975
Az Országgyűlés jogi, igazgatási és igazságügyi bizottságának jelentése a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 34. számú törvényjavaslat tárgyában 1977. szeptember 23., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 XX. pp. 881–882.	984
Országgyűlés jogi, igazgatási és igazságügyi bizottságának véleménye a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 34. számú törvényjavaslatról é. n. (1977. október), MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 III. pp. 906–1000.	986
Törvényelőkészítő Főosztály: Feljegyzés Korom Mihály részére, a Ptk.-t hatályba léptető tvr., valamint a gazdálkodó szervezetek szerződéseiről szóló minisztertanácsi rendelet előkészítése tárgyában 1977. november. 24., MNL OL XIX E 1 c 40035 1977 XVI. pp. 214–215.	991

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.EDU

NAGY PÉTER

A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL SZÓLÓ 1959. ÉVI IV. TÖRVÉNY 1977-ES FELÜLVIZSGÁLATA A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK TÜKRÉBEN

1. Bevezetés

A Polgári Törvénykönyv 1970-es évekbeli reformjához tartozó igazságügyi minisztériumi iratanyag több mint huszonkétezer oldalból áll. A témával foglalkozó források köre azonban ennél jóval szélesebb, mivel más állami intézmények iratanyaga számos további információval szolgálhatna a felülvizsgálat menetét és az egyes véleményeket illetően, ugyanakkor a korabeli szakvélemények, polémiák, tanulmányok a napvilágot látott primerforrások tükrében történő értékelése újabb adalékokkal szolgálhatnának a teljesebb kép elérése érdekében.

Jelen tanulmányban arra vállalkozom, hogy az Igazságügyi Minisztérium vonatkozó dokumentumainak fényében felvázoljam a kodifikáció menetét, kiegészítve az egyes jogi szakfolyóiratok által megőrzött beszámolókkal, hírekkel.

A forrásanyag a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található az Igazságügyi Minisztérium (XIX-E-1) iratai között, a Törvényelőkészítő Főosztály 1945-től 1979-ig terjedő időszakot felölelő dokumentumai között (XIX-E-1-c).

A jelentős mértékű dokumentum többnyire követi a felülvizsgálat menetét, ugyanakkor fontos rögzíteni, hogy az egyes tételek elhelyezkedésük szerint meglehetősen sporadikusak, számos helyen pedig hiányosak.

2. A felülvizsgálat előkészítése

A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának lehetőségeiről való tájékozódásról a hatvanas évek végén született politikai döntés. A felülvizsgálat első lépéseként több jeles tudóst kértek fel arra, hogy a reform általános módjával és egy-egy részkérdéssel kapcsolatban készítsenek szakvéleményt. A később keletkezett összegző feljegyzések szerint Eörsi Gyula, Zoltán Ödön és Világhy Miklós tanulmányai, illetve a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének nagylélegzetű szakvéleménye jelentette a kódex revideálása melletti végleges döntés tudományos alapját.

Eörsi Gyula az Igazságügyi Minisztérium megbízására 1969. május 15-ére készítette el szakvéleményét, melyben a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek szabályozásáról értekezett.¹ Már az előszóban felhívta a figyelmet arra, hogy az 1959. évi Polgári Törvénykönyv hatálybalépését

¹ EÖRSI Gyula: *Szakvélemény a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek szabályozásáról*. 1969. május 15. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Igazságügyi Minisztérium XIXE1, Törvényelőkészítő Főosztály c, a továbbiakban: (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 277–278., 312–386. o.

követően jelentős mértékben megváltozott a társadalmi és gazdasági környezet, ezért a jogszabály felülvizsgálata indokolt.²

Eörsi a megbízásában feltett kérdésre, miszerint kerüljön-e a szavatosság és jótállás a Ptk. tervezett általános reformját megelőzően külön szabályozásra, azt válaszolta, hogy a külön szabályozás túl sok nehézséget jelentene, ezért azt a Polgári Törvénykönyv tervezett reformjával együtt kell végrehajtani. Felhívta azonban a figyelmet arra is, hogy a kódex számos helyen módosításra szorul, így tehát a jelentős számú összefonódó probléma és kérdés miatt azt csak egy nagy egészként lehet kezelni.³

Zoltán Ödön⁴ 1969. április 27-ére készítette el saját szakvéleményét a „Feljegyzés a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek új jogi szabályozásáról” címen,⁵ melyben Eörsihez hasonlóan a Ptk. egységes reformjának szükségességét és a külön, tematikus novelláris változtatások nehézkességét emelte ki.⁶

A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete „Jelentés a szerződések rendszerének vizsgálatáról” címmel 1970-ben készítette el az elemzését. A munkacsoport vezetését Harmathy Attila vállalta el. A második kötetet Lontai Endre, Sólyom László és Vörös Imre írták.⁷ Kemenes Béla irányítása alatt pedig a minőségvédelem (hibás teljesítés, jótállás) kérdéséről készült el egy terjedelmes jelentés.⁸ A két projektet Eörsi Gyula fogta össze.⁹

Világhy Miklós 1971-ben készítette el a Polgári Törvénykönyv 1–179. §-aihoz a felülvizsgálat elvi kérdéseit.¹⁰ A nemzetközi helyzet felvázolását követően, 42 pontban fogalmazta meg változtatási javaslatait az összesen 96 oldalas szakvéleményben. Világhy a polgári jog koncepcióját illetően két jelentős irányzatot különített el Magyarországgal kapcsolatban. Az egyik szerint az adott szocialista állam vagyoni viszonyait egyetlen törvénykönyvben kell szabályozni, a másik – az NDK-ban uralkodó, és Csehszlovákiában megvalósuló – felfogás szerint pedig a Polgári Törvénykönyvet az állampolgárok egymás közötti viszonyaira kell korlátozni, és külön törvénykönyvet kell megalkotni a szocialista szervezetek közötti jogviszonyokra.¹¹ Ebben a témában már az 50-es években is jelentős vita zajlott, mely a 70-es évek elején feléledni látszott, a Magyar Jog hasábjain erről a kérdéstről hónapokon keresztül vita folyt.¹²

*Jogszabály
vizsgálatának
elvi kérdései*

- 2 EÖRSI *i. m.* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977.) [VIII.] 313. o.
- 3 EÖRSI Gyula: *Szakvélemény a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek szabályozásáról.* 74–75. o.
- 4 Kapcsolódó cikkek: ZOLTÁN Ödön: A szavatossági jogok új szabályozásáról. *Jogtudományi Közlöny*, 1970. 25. évf. 2–3. sz. 69–75. o. ZOLTÁN Ödön: A jogszabályelőkészítés módszertani kérdései. *Jogtudományi Közlöny*, 1973. 28. évf. 10. sz. 520–527. o.; ZOLTÁN Ödön: A jogszabályelőkészítés szervezeti kérdései. *Jogtudományi Közlöny*, 1973. 28. évf. 7–8. sz. 375–386. o.
- 5 ZOLTÁN Ödön: *Feljegyzés a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek új jogi szabályozásáról.* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 1969. április 27. 843–913. o.
- 6 ZOLTÁN Ödön: *Feljegyzés a hibás teljesítés jogkövetkezményeinek új jogi szabályozásáról.* 913. o.
- 7 *Jelentés a szerződések rendszerének vizsgálatáról* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VII.] 346–480. o.
- 8 *Feljegyzés a Főosztályvezetői Értekezlet részére a (a PTK módosításának előkészítő munkájáról)* 1974. április 17. 726–738. o. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VII.] 729. o.
- 9 PETRIK Ferenc: A törvényszerkesztő dilemmái. *Magyar Jog*, 1978. 25. évf. 1. sz. 41. o.
- 10 VILÁGHY Miklós: *A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának elvi kérdései.* 1971. január 19. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 907–804. o.
- 11 (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977.) [VIII.] 715. o.
- 12 VILÁGHY *i. m.* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 716. o.

Világhy a vonatkozó általános nézeteit négy pontban foglalta össze. Leszögezte, hogy (1) a jogalkotás során ne törekedjenek a tudományos kérdés törvényhozási úton történő eldöntésére, (2) ki kell tartani a Ptk. akkori koncepciója mellett, (3) kerüljenek kiküszöbölésre a Ptk.-ból mindazok a rendelkezések, melyek a régi irányítási rendszerből fakadtak, és (4) kerüljenek szabályozásra azok az új intézmények, melyeknek az új irányítási rendszer az alapja, és elég szilárdak ahhoz, hogy bekerüljenek a Polgári Törvénykönyvbe. Mivel számolni kell a gazdasági irányítási rendszer további fejlődésével, ezért ahol lehet, ott helyet kell biztosítani annak, és ügyelni kell arra, hogy a több évre előre meghatározandó keretokről ne pillanatnyi tapasztalatok mentén szülessen döntés.¹³

Az Igazságügyi Minisztérium Törvényelőkészítő Főosztálya 1971. május 12-ére készítette el a Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának tematikáját. A felülvizsgálat céljaként a jogi szabályozás és a gazdasági irányítási rendszer közötti összhang megteremtése került meghatározásra. Ekkorra az 1959. évi IV. törvény hatálybalépését követően több mint tíz év telt el, mely alatt számos jogintézmény meghaladottá vált, alkalmazásra nem került vagy az ítélkezési gyakorlat továbbfejlesztett. A felülvizsgálat kereteiként nem egy új törvénykönyv megalkotását határozták meg, hanem a meglévő kódex reformját. A szerkezetben sem akartak számottevő változtatást véghez vinni. A tematika elővetítette a dologi jog kategóriájának visszaállítását is, de ezt – annak korai voltára hivatkozva – ebben a felülvizsgálati körben elutasították.

A legnagyobb mértékű változtatásokat a kötelmi jog területén akarták megvalósítani. A fő cél az egységes szabályozás volt, tehát a polgári jog körébe tartozó alapvető intézményeket a Ptk.-nak kellett tartalmaznia, ezáltal minél kevesebb kérdésnél kívántak teret hagyni az alacsonyabb szintű jogszabály fenntartására vagy megalkotására. Fontos elvként került megfogalmazásra a kazuisztika kerülése is.

A felülvizsgálat tematikájának részeként határozták meg a reform és a módosítási javaslat elkészítésének módszertanát is. Első lépésként a tematika megtárgyalását a Ptk.-albizottság feladataként jelölték meg. Az összeállított tematika az albizottság által javasolt kiegészítésekkel és módosítási javaslatokkal együtt a főbizottság elé került volna. Ezt követően a főbizottság által elfogadott tematikát – a tervek szerint – szakmai vitára kellett volna bocsátani. A vita lebonyolítását és az abban résztvevők körét itt még nem jelölték ki, csupán azt a feladatot rögzítették, hogy ezt külön kell majd meghatározni. A Ptk.-reform harmadik lépéseként a szakmai vitával párhuzamosan – a Ptk.-albizottság egy-egy tagjának irányításával – elkülöníthető, átfogó témakörök megtárgyalására külön munkacsoportokat akartak létrehozni. Az egyes munkacsoportok a témakörön belül szakaszonként megvizsgálták volna a Ptk., valamint a vele összefüggő más jogszabályok rendelkezéseit és a rájuk vonatkozó jogalkalmazási gyakorlatot annak érdekében, hogy meghatározásra kerüljön azon rendelkezések köre, melyek módosítása szükséges. A munkacsoportok külön-külön téziseket készítettek volna és azoknak a Ptk.-albizottság által történő elfogadása után kezdődhetett volna meg a szövegezés munkája. A szövegtervezeteket – átfogó témakörönként – a főbizottság tárgyalta volna meg.¹⁴

A Benedek Károly főosztályvezető által jegyzett, 1971 novemberére elkészült aktualizált tematika a felülvizsgálat módszerét illetően többhelyen lényegi változást tartalmazott a májusi verzióhoz képest. Az albizottság-főbizottság szerkezet helyett egyszerűen bizottság került meghatározásra (a dokumentumok között ezt követően sehol sem szerepel következetesen egyik modell sem).

13 VILÁGHY *i. m.* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 723. o.

14 *A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának tematikája*. 1971. május 12. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XVIII.] 53–71. o.

Az elkészült tematika fölötti vitát a Magyar Jogász Szövetségnek kellett szerveznie, melyen az ülés vezetésére az „albizottság” tagjait kellett felkérni. A tematika azt is rögzítette, hogy az elfogadott tervezeteket is a tematikához hasonló módon vitára kell bocsátani.

1972 februárjára készítette el Eörsi Gyula a szerződések közös szabályainak felülvizsgálatára vonatkozó reformtéziseit, melyben mintegy 68 javaslatot tett a hatályos törvényszöveg módosítására.¹⁵

Egy 1974-es főosztályvezetői értekezletre készített feljegyzés röviden, összegző jelleggel megörökítette az azt megelőző időszak reformhoz kapcsolódó főbb eseményeit. Miután a kodifikációs albizottság és a kodifikációs bizottság elfogadta a tematikát,¹⁶ az Igazságügyi Minisztérium Bírósági Főosztálya a gyakorlatban tapasztalt problémák összegyűjtése érdekében több kérdéssel fordult a megyei bíróságok polgári kollégiumaihoz. A megyei bíróságok, a fővárosi bíróság és a Legfelsőbb Bíróság 1971 őszén kollégiumi értekezleteket tartottak a polgári jog aktuális kérdéseiről. Minden bíróságnak rövid összegző feljegyzést kellett készítenie azokról a jogintézményekről, rendelkezésekről, melyek saját gyakorlatuk és a jogszabályok fényében problematikusak voltak. Az adott értekezlet jegyzőkönyvét is csatolni kellett.¹⁷ Két évvel később, 1973-ban az 1974–1978 közötti időszakra tervezett jogalkotási program tervezése keretében újból megkeresés érkezett a minisztériumból a bíróságokhoz, amelyek erre válaszul számos kodifikációs javaslatot tettek. A Ptk. készülő reformja miatt magánjogi kérdések nagy számban kaptak helyet a megküldött feljegyzésekben. Az anyag feldolgozásával és összegzésével Petrik Ferencet bízták meg.¹⁸

A Ptk. felülvizsgálatának tematikája a Magyar Jogász Szövetség keretében nyilvános vitára lett bocsátva. Korom Mihály „Jogi életünk időszerű kérdései” címmel tartott előadást a Magyar Jogász Szövetség 1974. május 12–14. között tartott Országos Munkaértekezletének megnyitó ülésén. Ezen az ülésen az azt megelőző évek jelentős jogalkotási eredményeinek felsorolása után (az Alkotmány módosítása, az igazságszolgáltatás rendszerének reformja, új büntetőeljárási törvény stb.) röviden kitért a Polgári Törvénykönyv megalkotásánál meghatározónak tartott elvekre, úgymint az áttekinthető jogforrási rendszer és a gazdasági folyamatokkal való összhang keresése.¹⁹

A Magyar Jogász Szövetség VIII. Országos Munkaértekezletén a Polgári Jogi Bizottság szervezett előadást „A gazdaság és a jog fejlődésünk jelenlegi szakaszában” címmel. Sárándi Imre egyetemi tanár előadását követően Csanádi György egyetemi tanár, Bárd Károly az Állami Biztosító Jogi Főosztályának vezetőjének, Harmathy Attila az Állam- és Jogtudományi Intézet csoportvezetőjének és Kozma Tamás az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium Törvényelőkészítő osztály vezetőjének korreferátumaira került sor. Ezt követően került sor „A fogyasztói érdekvédelem jogi eszközei” vitailésre, ahol Kemenes Béla egyetemi tanár, Dobos Gábor a Belkereskedelmi Minisztérium Jogi Osztályának vezetője, Gábor Kálmán a Fővárosi Bíróság elnökhelyettese és Karlócai János vezető jogtanácsos szólalt fel. Mindkét ülést Eörsi Gyula vezette.²⁰

15 EÖRSI Gyula: *A szerződések közös szabályai. Reformtézisek*. 1972. február. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 280–311. o.

16 (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 109–118. o.

17 Ezeket a jegyzőkönyveket az iratgyűjtemény hiánytalanul megőrizte. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [II.] 1–968. o.

18 VIDA István: feljegyzése. Budapest, 1974. március 25. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VI.] 1090. o.

19 KOROM Mihály: *Jogi életünk időszerű kérdései*. *Magyar Jog*, 1974. 21. évf. 6. sz. 317–323. o.

20 KISS Éva–MIKLÓS Lajos–HÁRSFALVI Dezső: *A Magyar Jogász Szövetség VIII. Országos Munkaértekezlete*. *Magyar Jog*, 1974. 21. évf. 7. sz. 436–438. o.

1974-ben a kodifikáció addig egységes menete több párhuzamosan zajló folyamatra vált szét, ugyanis számos kérdés esetében elegendő problematika és munkaanyag született ahhoz, hogy az első szövegtervezeteket el lehessen hozzájuk készíteni. Ilyen volt például a Ptké. érdemi rendelkezéseinek beolvasztása a Ptk.-ba, illetve az, hogy a bevezető rendelkezéseket ki lehet egészíteni a tisztességtelen gazdasági tevékenység folytatásának és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélésnek a tilalmára vonatkozó alapelvvel. További előkészítést nem igénylő feladatként határozták meg az állam és a szövetkezetek javára történő kisajátítás külön szabályainak az összeolvasztását, vagy az árakkal kapcsolatos szabályok áthelyezését az adásvétel szabályai közül a szerződésekre vonatkozó általános szabályok közé, továbbá a társasháztulajdon alapvető rendelkezéseinek felvételét a Ptk. szövegébe.²¹ Ezen módszer oka az volt, hogy a Ptk. novella előkészítése lényegében a hatvanas évek végén elindult, azonban a meglehetősen elhúzódó elméleti viták miatt egyre nagyobb nehézségekkel és egyre kisebb tempóval haladt előre, majd néhány évre a munka szinte teljesen le is állt.²²

Az igazságügyi reform keretében megalakított közös Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Kodifikációs Bizottság megszüntetése után elméleti és gyakorlati szakemberek bevonásával 1974-ben újabb bizottság életre hívása került elrendelésre főosztályvezetői irányítás alatt, melynek a Büntető Törvénykönyv megalkotásánál felállított szervezeti elveket kellett például venni. A jelentősebb elvi kérdéseket pedig miniszterhelyettesi szintű bizottságnak kellett megtárgyalnia.²³

Elrendelték, hogy tematikákat kell készíteni az egyes, elegendő háttéranyaggal még nem rendelkező kérdések tisztázására. A munkára az Igazságügyi Minisztérium munkatársait, bírókat, és kiemelten egyetemi oktatókat, kutatókat, és az Állam- és a Jogtudományi Intézet munkatársait választották ki. A szakvélemények elkészítésére való megbízások kiadására 1974 decemberét jelölték ki határidőként, az anyagok elkészítésére pedig 1975 júliusáig hagytak időt. Ezek elkészültével a főbb elvi-politikai kérdésekben a Politikai Bizottság állásfoglalását kellett kérni 1975 decemberéig. 1976 júniusáig hagytak időt arra, hogy a szövegtervezeteket témakörönként kidolgozzák és szükség esetén „egy-egy rendezési módra” több változatot is készítsenek. Az egyes pontokba szedett teendők megvalósításáért Király István lett a felelős, ezenkívül részben Kocsis László.²⁴

A bírósági vizsgálat tapasztalatai és felvetései miatt újabb kérdéseket kellett felvenni a tematikalistára, példának okáért a birtokvédelem, a használati és tulajdoni korlátozások, a kártalanítás, a használati jog létesítése, a tulajdonszerzés további esetei, az élettársak viszonya, a házasság reményében adott ajándék visszakövetelésének a rendezése, a tartási és életjáradéki szerződések, a házassági haszonvételre vonatkozó és a közös végveszélyben elhunyt örökhagyók halálozási sorrendjének a megállapítására vonatkozó szabályozás revideálása.²⁵

Az Igazságügyi Minisztérium Elvi Osztálya 1974 novemberében „Észrevételek” címmel megjegyzést küldött az Osztályvezetői értekezletre készített feljegyzésre, melyben újabb kérdések felülvizsgálatára tett javaslatot. Ezek között szerepelt a közös tulajdon megszűnésére vonatkozó Ptk.-beli szabályok felülvizsgálata, tekintettel a többlakásos ingatlanokra és a tulajdonszerzési korlátozások miatt fennálló problémákra, a lakásszövetkezetek és a társasházak legfontosabb szabályainak felvétele a Ptk.-ba, a tulajdonszerzési korlátozás és a tulajdonostárs elővásárlási jogának

21 *Feljegyzés az Osztályvezetői értekezlet részére.* 1974. szeptember 4. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 124. o.

22 PETRIK Ferenc: A törvényszerkesztő dilemmái. *Magyar Jog*, 1978. 25. évf. 1. sz. 41. o.

23 *Feljegyzés az Osztályvezetői értekezlet részére.* 1974. szeptember 4. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 126. o.

24 *Feljegyzés az Osztályvezetői értekezlet részére.* 1974. szeptember 4. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VIII.] 127–128. o.

25 *Feljegyzés a Főosztályvezetői Értekezlet részére.* 1974. április 17. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VII.] 735. o.

összhangba hozatala. A szerződésen kívüli károkozásért fennálló felelősség körében pedig a következő javaslatok születtek: a veszélyes üzem működéséből eredő károkért való felelősség kérdésénél a kármegosztás feltételei, és a veszélyes üzem és az általános felelősségi forma találkozása esetére szóló szabályok, az államigazgatási jogkörben okozott kárért való felelősség szabályainak felülvizsgálata, különös tekintettel arra a feltételre, amely a felelősség megállapítását előzetes büntető- vagy fegyelmi határozathoz köti.²⁶

3. A kodifikáció menete

A problematikák az előre meghatározott rend szerint időben kerültek kiadásra. Összesen negyven olyan témakört határoztak meg, melyekről problematika elkészítését tartották szükségesnek. A szerzők névre szóló felkéréseket kaptak, melyekben minden felkértnek külön szempontok kerültek meghatározásra. A megbízás ugyanakkor kiterjedt a vonatkozó témát illetően egy jogszabálytervezet elkészítésére is.

Az első, 1975 februári körben a problematika készítésére vonatkozó tematikák és a kidolgozóikra felkért személyek betűrendben:

- Balkay László: A tulajdonszerzésre vonatkozó rendelkezések kiegészítése;
- Bánrévy Gábor: A bizományi szerződésre vonatkozó külön rendelkezések beépítése a Ptk-ba;
- Benárd Aurél: A szellemi alkotások mely alapvető rendelkezéseit kell felvenni;
- Bényey Zoltán: A mederhasználatra vonatkozó szabályok közti összhang;
- Berényi József: A tartási és életjáradéki szerződések szabályozásának felülvizsgálata;
- Böszörményi Nagy Emil: A birtokvédelemre vonatkozó szabályozás kiegészítése;
- Döller József: Javaslat a bank- és hitelviszonyok egységes szabályrendszerének kidolgozására;
- Harmathy Attila: A vállalkozási jogviszony egységes új szabályozása;
- Hartay László: Az élettársi kapcsolat törvényi szabályozása;
- Kampis György: Milyen állami költségvetési szerv jogi személyiségét lehet elismerni;
- Mikecz György: A cégjegyzék szerepe a jogi személyek keletkezésénél és működésében;
- Pongrácz Aladár: A termékértékesítési szerződés szabályainak a felülvizsgálata;

26 *Észrevételek a főosztályvezetői értekezlet részére készített tájékoztatóra, valamint a Ptk felülvizsgálata körében vizsgálandó témák jegyzékére.* 1974. november 8. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VII.] 779–781. o.

- Vékás Lajos és Nagy Miklós: Problematika a szocialista szervezetek egymás közötti szerződéseire vonatkozó általános szabálynak és a szállítási szerződések különös rendelkezéseinek a Ptk. szerződési szabályai közé történő beépítésére;
- Vida Lajos: Idegen telekre hozzájárulással történő építés jogkövetkezményei;
- Vörös Imre: A közszolgáltatási szerződések szabályainak beépítése a Ptk. rendszerébe;
- Weiss Emília: Az érvénytelenség utólagos orvosolhatóságának kiterjesztése;
- Weiss Emília: Problematika a házastársi haszonélvezet kérdésköréből;
- Weiss Emília: Problematika a közös veszélyben elhunytak öröklés kérdésköréből;
- Zoltán Ödön: Ptké. kötelmi jogi szabályainak beépítése a Ptk-ba.²⁷

1975 márciusának végén kerültek kiadásra a második kör megbízásai:

- Asztalos László: Az érdekegység és az együttműködés tartalmi változásainak kifejezésre juttatása a Ptk. alapelveiben, a kötelmi jog általános szabályaiban és egyes más rendelkezésekben;
- Tímár László: Az ingatlanforgalmat korlátozó rendelkezések hatása a tulajdoni viszonyok alakulására;
- Harmathy Attila: A vállalatok egyoldalúan kialakított szerződési feltételei;
- Lontai Endre: Az előszerződés szabályozása;
- Kolláth György: Az államigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése.²⁸

1975 májusának végén Nizsalovszky Endrét kérték fel arra, hogy készítsen problematikát „A tisztességtelen gazdasági tevékenységnek és jogkövetkezményeinek egységes rendszere” címmel.²⁹

A megbízás-jegyzékek tanúsága szerint mintegy tizenkét problematikát visszatartottak és csak később született döntés afelől, hogy ezek is kidolgozásra kerüljenek:

- Harmathy Attila: A hibás teljesítéssel kapcsolatos kártérítési kötelezettség;
- Magyar Árpád: Az állami és a szövetkezeti tulajdon fokozott védelmére vonatkozó szabályozás;
- Nigriny Elemér: A járadékra vonatkozó szabályozás korszerűsítése;

²⁷ (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XII.] 75–76. o.

²⁸ *Feljegyzés a problematika készítésére vonatkozó megbízások kiadásáról.* Budapest, 1975. május 23. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XII.] 83. o.

²⁹ *Feljegyzés a problematika készítésére vonatkozó megbízások kiadásáról.* Budapest, 1975. május 23. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XII.] 83. o.

- Orbán László: Bérlok javára elővásárlási jog;
- Sárközy Tamás: Az állami tulajdon kezelésére vonatkozó szabályozás;
- Schelnitz György: A képviselő kötelezettségvállalásának korlátai és a vélelmezett képviselő;
- Szabó Emil: A kellékszavatossági szabályok felülvizsgálata és egységesítése;
- Szabó Sándor: A jogi kérdésben való tévedés kérdése;
- Szalay László: Az állami vállalatra és trösztre vonatkozó lényeges polgári jogi szabályok beépítése a Ptk.-ba;
- Törő Károly: A jogi személyek személyhez fűződő jogainak a fokozott biztosítása;
- Törő Károly: A megbízás jogviszony szabályainak a kiegészítése;
- Törő Károly: Nem vagyoni érdeksérelem jóvátétele.³⁰

Szilbereký Jenő, az Igazságügyi Minisztérium miniszterhelyettese az összesen negyven problematikából hármat elutasított, így azok nem kerültek be a kodifikációs anyagok közé:

- Bernáth Zoltán: A házasság reményében adott ajándék visszakövetelése;
- Falu György: A szerződésszegéssel okozott kártérítési kötelezettség és a kalkulálható kár;
- Zoltán Ödön: A kereskedelmi törvényen alapuló kereskedelmi társaságok (rt., kft.) szabályozása.³¹

Szilberekya fenti felsoroláshoz képest a Magyar Jogban megjelent cikkében ennél kevesebb, összesen harmincnégy témáról írt.³²

A Polgári Törvénykönyv egyes részeihez kapcsolódó problematikákat csoportosították, majd kiadták azokat feldolgozásra. Asztalos László kapta a feladatot, hogy a Bevezető rendelkezések, a Személyek joga, és a Kötelmi jogi részből a bank- és hitelviszonyok, biztosítás, polgári jogi társaság, ajándékozás, haszonkölcsön, tartási és életjáradéki szerződés, díjkitűzés, és a közérdekű célra való kötelezettségvállalásra vonatkozó anyagokat feldolgozza és összegezza. Zoltán Ödön kapta a Kötelmi jog általános részéből a szerződésekre vonatkozó részt (I. Cím) a hibás teljesítés kivételével. Harmathy Attilát pedig a Kötelmi jog különös részéből (III. Cím) az adásvételtől a szállítmányozási szerződésig terjedő rész kidolgozására kérték fel.³³

30 *Feljegyzés a problematika készítésére vonatkozó megbízások kiadásáról.* Budapest, 1975. május 23. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XII.] 86–89. o.

31 (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XII.] 75. o.

32 SZILBEREKY Jenő: Megjegyzések a Polgári Törvénykönyv módosításához. *Magyar Jog.* 1977. 24. évf. 11. sz. 969. o.

33 (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XII.] 77–78. o.

1976. szeptember 7-én került előterjesztésre a Politikai Bizottsághoz a Polgári Törvénykönyv módosításának főbb elveiről szóló dokumentum.³⁴

1977. április 2-án született meg a törvény elfogadására tervezett munkaprogram, melyben napra pontos határidőket rögzítettek a felülvizsgálat további menetét illetően.³⁵ A szövegezési bizottságnak a megküldött anyagokból a tervezeteket 1977. április 20-ig kellett elkészíteni, ezt követően pedig a főbizottság 1977. május 15-ig kapott időt a módosítási javaslatok megfogalmazására és az egységes javaslat összeállítására. A szövegtervezeteket 1977. május 22-ig kellett véglegesíteni. Eközben 1977. április 30-ig fel kellett kérni a Hazafias Népfrentot a társadalmi vita lebonyolítására. Egy másik feljegyzés rögzítette, miszerint a társadalmi vitára nem az egész tervezetet, hanem csak a fontosabb kérdéseit összefoglaló téziseket kellett kiadni.³⁶ Ez a 17 oldalas vitaanyag 1977. májusára készült el.³⁷ A tervezetet az indokolással együtt 1977. június 1-ig kellett szakmai vitára bocsátani, egyúttal tárcaészrevételezésre kiadni. A tárcaészrevételek, valamint a társadalmi és szakmai vita anyagának feldolgozására, egyeztetésére összesen két hét került meghatározásra (1977. július 1–15.). A végleges szövegtervezet és az indokolás elkészítésére és a Minisztertanácshoz történő beterjesztésére 1977. július 31-ét szabták meg határidőként. Az Országgyűlés elé terjesztésre 1977. szeptembere lett kitűzve. Szilbereky megjegyezte, hogy „*az eredeti tervek szerint a törvényjavaslat az Országgyűlés 1977. decemberi ülészakára került volna, de azt előre hozták az őszi ülészakára. A jogszabály-előkészítési időnek három hónappal való megrövidülése rendkívüli problémákat, mondhatni időzavart okozott az előkészítés utolsó szakaszában. Ezeket csak nagy nehézségek árán, megfeszített munkával lehetett áthidalni.*”³⁸

A reform záróakkordjaként a kapcsolódó végrehajtási rendeletek szövegezésével és szerkesztésével október 15-ig kellett végezni, melyeket november 15-ig be kellett terjeszteni a Minisztertanácshoz.

Az anyag megjelölése	Szövegtervezet elkészítésének határideje	Főbizottsági megvitatásának határideje	Végleges tervezet és indokolásának elkészítésének határideje
A jogi személyek		IV. 15.	IV. 22.
A bérlet	IV. 6.	IV. 30.	V. 7.
A fuvarozás és a szállítmányozás		IV. 30.	V. 7.
A biztosítás	IV. 9.	IV. 30.	V. 7.
A polgári jogi társaság		IV. 30.	V. 7.
Tartási, életjáradéki szerződés	IV. 9.	V. 15.	V. 22.
Az öröklési jog		IV. 15.	IV. 22.
Vegyes rendelkezések	IV. 9.	V. 15.	V. 22.
MT rend. a gazdálkodó szervezetek szerződéseiről		V. 30.	X. 15.

34 *Előterjesztés a Polgári Törvénykönyv módosításának főbb elveiről.* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XVII.] 279–289. o.

35 *Munkaprogram.* 1977. április 2. (MNL OL XIX E-1-c-40035/1977) [XIV.] 62–64. o.

36 *Előterjesztés a Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának fontosabb kérdéseiről.* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [I.] 77. o.

37 *A Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat főbb kérdései.* (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XX.] 858–880., 883. o.

38 SZILBEREKY Jenő: Megjegyzések a Polgári Törvénykönyv módosításához. *Magyar Jog.* 1977. 24. évf. 11. sz. 970. o.

A haszonbérlet, letét, megbízás, bizomány, ajándékozás, haszonkölcsön, díjkitűzés, kötelezettségvállalás jogintézményei mellé csupán a „módosítást nem tervezünk” felirat került felvezetésre.³⁹

A Polgári Jogi Kodifikációs Bizottság 1976 decembere és 1977 márciusa között tartotta üléseit, a jegyzőkönyvek tanúsága szerint nyolc alkalommal.⁴⁰

1. sz. 1976. december 10. – Téma: Bevezető rendelkezések, Személyek polgári jogi védelme, Tulajdonjog szövegtervezete.

2. sz. 1977. január 7. – Téma: Kötelmi jog (általános szabályok)

3. sz. 1977. január 14. – Téma: Kötelmi jog (általános szabályok)

4. sz. 1977. január 21. – Téma: Kötelmi jog (általános szabályok)

5. sz. 1977. január 28. – Téma: Kötelmi jog (kártérítés és egyes szerződések)

6. sz. 1977. február 17. – Téma: Kötelmi jog (egyes szerződések)

7. sz. 1977. február 24. – Téma: Kártérítés, bank- és hitelviszonyok

8. sz. 1977. március 25. – Téma: Második rész, a személyek I., II. cím és III. cím, V. fejezet és VI. fejezetből az állami vállalat

Az üléseket Szilbereký Jenő vezette az utolsó, nyolcadik ülés kivételével, melyen ezt a tisztséget Petrik Ferenc töltötte be. A kodifikációs bizottság tagjaként az üléseken a következő személyek vettek részt: Asztalos László, Csanádi György, Dorogi Miklós, Eörsi Gyula, Gellért György, Görgey Mihály, Harmathy Attila, Kemenes Béla és Lévai Tibor. Az első néhány ülés alkalmával a bizottság tagjaként volt feltüntetve Világhy Miklós is, azonban egyszer sem vett részt a tanácskozásokon. A Polgári Jogi Kodifikációs Osztályról részt vett Petrik Ferenc, Baranyai János, Papácsy Edit és Boros József. Az ülések jelentős részén jelen levő Bírószági Főosztályt Orbán László és Nagy Miklós képviselték. Bizottsági meghívottként egy vagy több ülésen jelen volt Schagrín Tamás, Schmidt Péter, Benárd Aurél, Törő Károly, Kozma Tamás, Döller József, Fonyó Gyula, Kolláth György és Simalcsik Miklós.

4. *Viták a novella tervezetéről*

Egy, az igazságügy-miniszternek készített, 1977. július 5-én kelt jelentésből képet kaphatunk a társadalmi és szakmai tanácskozások összegzéséről. A jelentés készítője rögzítette, hogy a Hazafias Népfront és a Magyar Jogász Szövetség sikeresen megszervezte a vitákat, ahol a jellemzően nagy

39 *Munkaprogram*. 1977. április 2. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XIV.] 62–64. o.

40 (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [I.] 514–583. o.

érdeklődést kiváltó fórumokon alapvetően pozitívan értékelték a módosításra tett javaslatokat. A társadalmi viták és a bírósági értekezletek eredményeképpen összesen ezer észrevétel érkezett.

Újabb körben külön szakvéleményeket kértek Gellért Györgytől, Kemenes Bélától és Eörsi Gyulától, akik részt vettek a Kodifikációs Főbizottság ülésein, ezen kívül mindhárman százon fölül javaslatot tettek. A jelentés kiemelte, hogy Eörsi számos javaslatot kiérleletlennek tartott, úgymint a blankettaszerződések bemutatását, szerződésváltoztatás hivatalos ár változása miatt, a gazdálkodó szervezetekre vonatkozó részt pedig nem tartotta mindenben következetesnek.

Élénk vita alakult ki akörül, hogy a cselekvőképesség alsó korhatárát 12-ről 14 évre emeljék fel. A társadalmi vitákon többnyire támogatták a javaslatot, azonban az oktatási miniszter arra hivatkozva ellenezte azt, hogy a kiskorúak testi, értelmi, erkölcsi fejlettségével, a kiskorúak részére a közösségben biztosított jogokkal és közéleti tevékenységükkel ellentétes a javaslat feltételezése, hogy nem rendelkeznek 12 évesen belátási képességgel.⁴¹

A Magyar Jogász Szövetség és a Hazafias Népfront 1977. június 16-án tartotta a törvénykönyv módosítására tett javaslatról szóló megyei viták eredményeiről az összegzőértekezletet.⁴² Az eseményen részt vett Sarlós István, a MSZMP Központi Bizottságának tagja is. Az ülést Jókai Lóránt a Magyar Jogász Szövetség főtitkára vezette. A megnyitó beszédben a politikai döntés okaiként került meghatározásra a szocialista tulajdonviszonyok erősödése, a megszilárduló szocialista vállalatok és intézmények helyzete, a „*magántulajdon, bár mennyiségében nem csökkent, de jelentőségében lényegesen kisebb, mint 1959-ben volt.*” Hivatkoztak továbbá a gazdasági társaságokra vonatkozó jogszabályok áttekinthetetlen rendszerére is. Harmadik indokként pedig a joggyakorlat által felvetett problémákat jelölték meg, mint például a hibás teljesítés és a szavatosság kérdései, az özvegyi haszonélvezeti jog, vagy az élettársak vagyoni viszonyaira vonatkozó szabályozásteljes hiánya, melyeknél fontos cél volt a jogszabályi rendezés. Újabb jelentős feladatot jelentett a nem vagyoni károkozásért való felelősség kérdésének rendezése is. A vita keretében felszólalt Kemenes Béla, Vágvölgyi Nándor, Ekler Dezső, Gátos György, Szilberek Jenő és Borta József.⁴³

Az Igazságügyi Minisztériumba rendkívül sok javaslat érkezett. A dokumentumok négy javaslatot kiemelnek: a Gellért Györgytől,⁴⁴ a Kemenes Bélától⁴⁵ és az Eörsi Gyulától kért véleményeket, illetve Csanádi György munkáját.

Eörsi Gyula „Észrevételek a Polgári Törvénykönyv tervezetéhez” címmel küldte meg véleményét az új tervezetről.⁴⁶ Különleges fényben tünteti fel a javaslatot az a személyes hangvételi levél, melyet Szilberek Jenő részére küldött szakvéleményének kíséretéül: „*Tudom, hogy nehéz helyzetben vagy. Azt is tudom, hogy aligha van időtök a sok észrevétel átgondolására, és azzal is tisztában vagyok, hogy a bíróságok minden törvénnyel elboldogulnak, mégis barátilag és nem*

41 Jelentés. 1977. július 5. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [III.] 891–903. o.

42 Jegyzőkönyv a Magyar Jogász Szövetség székházában 1977. június 16-án tartott, a Polgári Törvénykönyv módosítására tett javaslat megyei megvitatásának tapasztalatait összegző értekezletről. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XVIII.] 790–842. o.

43 (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XVIII.] 791–793. o.

44 GELLÉRT György: *Észrevételek a Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló javaslatra.* 1977. június 15. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VI.] 696–717. o.

45 KEMENES Béla: *Észrevételek.* 1977. június 20. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VI.] 625–664. o.

46 EÖRSI Gyula: *Észrevételek a Polgári Törvénykönyv tervezetéhez.* 1977. július 1. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VI.] 665–694. o.

hivatalosan közölni szeretném Veled, hogy a tervezetet mind technikailag, mind, tartalmilag meglehetősen rossznak tartom. A szövegben jogpolitikai ellentmondások vannak. Meglehetősen véletlenszerűnek tűnik, hogy milyen szerződésfajták kerültek be és milyenek nem; különösen szembetűnő a külkereskedelem jelentkezésének a hiánya. Az új szabályok egész sora kiérleletlen; ugrás a sötétbe. A szakaszok nagy száma teljesen eltérő rendelkezéseket von össze, nem egyszer úgy, hogy nem lehet tudni, hogy pl. a/4/ bek. a/3/ bek.-re vonatkozik-e vagy az egész szakaszra. Véleményem szerint csak többhónapos koncentrált munkával lehetne a szöveget rendbe hozni.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy nincsenek a tervezetben jó, sőt, nagyon jó megoldások. Ezek közül kiemelem a szavatosság egészében igen jól sikerült egységesítést.

*Ne haragudj rám ezért a levélért: a célunk ugyan az.*⁴⁷

Az idő szűkösségéről és az ebből fakadó feszített tempóról tanúskodik az is, hogy a különböző szakfolyóiratok hasábjain érdemi vita nem tudott kialakulni.⁴⁸ Jó példa erre Csanádi György módosítási javaslatának⁴⁹ indokolása, mely a Magyar Jogban két részletben lett közreadva, azonban a tanulmány második fele a törvény elfogadásával egy időben jelent meg.⁵⁰

Számos jelentős vitát kiváltó kérdés volt. A Bevezető rendelkezéseket illetően az egyik ilyen vitaforrás az érdekegység és az együttműködés kifejezésre juttatása volt, melyről Asztalos László a Jogtudományi Közlönyben cikket is jelentetett meg, amelyben a konkrét normaszöveg-javaslatait is közzétette.⁵¹ Úgy vélte, hogy a fejlett szocialista társadalom felépítése érdekében mind a Ptk. Bevezető rendelkezéseiben, mind annak egyes részletszabályaiban a társadalmi, a csoport- és az egyéni érdekek összhangjának, a közöttük felmerülő nem lényegi ellentmondások megoldásának új megfogalmazását kell adni akként, hogy egyúttal a polgári jogviszonyokban jelentkező szocialista együttműködés követelménye is tovább konkretizálásra kerüljön. Az érdekegység és az együttműködés elve végig hat a Ptk.-nak szinte valamennyi szabályán, mégis egyes területek különösen alkalmasak arra, hogy ebben a vonatkozásban a törvény erőteljesebben juttassa kifejezésre a kívánt változásokat. Így elsősorban a Ptk. Bevezető rendelkezései azok, amelyek – általában – tartalmazzák a Ptk. alapelveit. „A jelenleg hatályos Ptk. azonban nem tartalmaz külön rendelkezést az alapelvek körében a szocialista gazdálkodó szervezetek tevékenységére nézve. Hiányzik a Bevezető rendelkezésekből az egész polgári jogra irányadó általános gondossági mérték.”⁵²

47 (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VI.] 694. o.

48 BACSO Jenő: Az örökbefogadás hatályosulásának elvi és gyakorlati kérdései. *Magyar Jog*, 1976. 23. évf. 9. sz. 771–779. o.; BARANYAI János: A szavatosság intézményének korszerűsítéséről. *Magyar Jog*, 1976. 23. évf. 8. sz. 678–688. o.; BONIS Gabriella: Kárpótlás eszmei kárért. *Jogtudományi Közlöny*, 1977. 32. évf. 8. sz. 461–467. o.; EÖRSI Gyula: Megjegyzések a szavatosság intézményének korszerűsítéséhez. *Magyar Jog*, 1976. 24. évf. 11. sz. 961–964. o.; MÖRY László: Hozzászólás a szavatossági jogok szabályozásához. *Magyar Jog*, 1977. 8. sz. 708–713. o.; PETRIK Ferenc: Gondolatok a Polgári Törvénykönyv módosításának főbb kérdéseiről. *Magyar Jog*, 1977. 24. évf. 6. sz. 18–25. o.; TÓTHNÉ FÁBIAN Eszter: Az élettársi kapcsolat jellegéről és szabályozása mikéntjéről. *Magyar Jog*, 1977. 8. sz. 701–707. o.; VIDA Lajos: Az elbirtoklás és az osztott tulajdon néhány kérdése. *Magyar Jog*, 1976. 24. évf. 11. sz. 965–970. o.

49 CSANÁDI György: *Módosítási javaslatok a Ptk. módosításának tervezetéhez*. 1977. július 1. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [VI.] 718–731. o.

50 CSANÁDI György: *Észrevételek a Polgári Törvénykönyv módosításának tervezetéhez*. *Magyar Jog*, 1977. 24. évf. első rész: 8. sz. 670–677., második rész: 9. sz. 753–762. o.

51 ASZTALOS László: Az „érdekegység” és az együttműködés tartalmi változásainak kifejezésre juttatása a Ptk. alapelveiben. *Jogtudományi Közlöny*, 1976. 31. évf. 3. sz. 111–120. o.

52 ASZTALOS i. m. 118. o.

A tanulmányra válaszul Eörsi Gyula jelentett meg cikket a Jogtudományi Közlönyben, melyben végezetül úgy fogalmazott, hogy „Ezen kívül elképzelhetőnek tartom a 4. § (1) bekezdésének a csoportérdekeltség irányában való némi konkretizálását oly módon, hogy a »felek« szó helyébe az »állampolgárok és szervezeteik« kifejezés kerüljön: ezáltal az egyéni és a csoportérdek kifejezetten is megjelenne a Ptk. érdekösszeegyeztetési alapelvében.”⁵³

Jelentős vita alakult ki a Bevezető rendelkezések egy másik elvéről is. Világhy Miklós úgy fogalmazott, hogy a bevezető rendelkezések között ki kell mondani, hogy gazdasági versenyt nem lehet tisztességtelenül folytatni. Ezt vagy a joggal való visszaélés nevesített eseteként vagy külön-szabályként kell rögzíteni. Asztalos László úgy vélte, hogy a tisztességtelen haszonra vonatkozó tilalom felvételét kell rögzíteni. Ezzel szemben pedig Eörsi leszögezte, hogy nincs szükség az általános tilalmi szabályra.⁵⁴

A jogi személyek relatív jogképességének feladása volt az egyik legvitatottabb újítás. A jogalkalmazók néhány kivételtől (pl. miskolci bíróság bírái) eltekintve egyetértettek a tervezettel. A szakértők közül Eörsi, Kemenes, és Csanádi nem fogadták el a tervezet ezen pontját. Úgy vélték, hogy a relatív jogképeség annak a polgári jogi kifejeződése, hogy a gazdálkodó szervezetek tevékenységi körükben működjenek. Legfeljebb olyan szabályozást tartottak helyesnek, hogy a jóhiszemű személyek tekintetében a tevékenységi kör túllépésével kötött szerződés is érvényes.⁵⁵

5. A Polgári Törvénykönyv elfogadása és hatálybalépése

A kodifikáció utolsó, igen feszített munkatempójú szakaszában, 1977 júniusában terjesztette elő Korom Mihály igazságügyminiszter a törvényjavaslatot a Minisztertanácsnak.⁵⁶

Miután a Minisztertanács elfogadta a tervezetet, az Országgyűlés elé került. Az Országgyűlés Jogi, igazgatási és igazságügyi bizottsága az előzetes munkaprogramnak megfelelően 1977 szeptemberében tárgyalta a Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló törvényt. A Gonda György által vezetett bizottság összesen 15 pontba összeszedve javasolt módosítást a törvényjavaslat szövegében. Itt került be a jogképeséggel kapcsolatban a faji egyenlőség is: „A jogképeség az életkorra, nemre, fajra, nemzetiséghez vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül egyenlő.”⁵⁷

Miután a tervezetet megküldték a képviselőknek, a bizottság kibővített ülést tartott.⁵⁸ Felszólalt többek között Szabó Kálmán, Nezvál Ferenc, Szokola Károlyné, Mátai Pál, Kelen Béla. Több

53 EÖRSI Gyula: Megjegyzések a Ptk. Bevezető rendelkezéseinek reformjához. *Jogtudományi Közlöny*, 1976. 31. évf. 7. sz. 409. o. EÖRSI kisebb javaslatai: *Bevezető rendelkezések; Személyhez fűződő jogok; Tulajdonjog*. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XIII.] 1–8. o.

54 SZILBEREKY Jenő: Megjegyzések a Polgári Törvénykönyv módosításához. *Magyar Jog*, 1977. 24. évf. 11. sz. 972–973. o.

55 SZILBEREKY Jenő: Megjegyzések a Polgári Törvénykönyv módosításához. *Magyar Jog*, 1977. 24. évf. 11. sz. 973. o.

56 *Előterjesztés a Minisztertanács részére a Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló törvényről*. 1977. június (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XVII.] 396–404. o.

57 *Az Országgyűlés jogi, igazgatási és igazságügyi bizottságának jelentése a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 34. számú törvényjavaslat tárgyában*. 1977. szeptember 23. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XX.] 881–882. o.

58 *OGY bizottság véleménye*. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [III.] 906–1000. o.

fogyasztóvédelmi kérdésben is módosítást javasolt a bizottság, például a fogyasztók érdekeinek fokozottabb érvényesítése érdekében kezdeményezte, hogy a szavatossági jogok érvényesítésére megállapított határidők eltelte után lehessen kártérítést kérni. Javaslatukat azzal indokolták, hogy gyakran előfordul, hogy két-három év után derül fény rejtett hibára (pl. építkezésnél) és a jogosultat a hibás teljesítés folytán kár éri. Érvelésük szerint a törvényjavaslatnak ezen a területen feltétlenül határozottabban előre kell lépnie. Nem lehet elzárni a jogosultat attól, hogy a tényleges és jogos kárigényét bizonyos határidőn túl érvényesíthesse. (Így, ha a hibásan kivitelezett lakóépület a szavatossági idő után ázik be.) „Nincs elfogadható indoka annak, hogy hibás teljesítés esetén a kötelezett kártérítési felelőssége enyhébb legyen, mint akkor, ha valaki szerződésen kívül okozott kár. Ha a kötelezett magatartására vezethető vissza a jogosultat ért hátrány, ugy ezért a törvényi szavatossági felelősség mellett legalább ugy feleljen, mint más károkozó.”⁵⁹

Az Országgyűlésben az igazságügyminiszter is beszédet tartott, amely a Magyar Jog hasábjain meg is jelent.⁶⁰ Ezt követően került sor a vitára.

Az Országgyűlés végül 1977. szeptember 29-én fogadta el a Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló törvényt.

Ezután következett a törvény hatálybaléptetéséről és végrehajtásáról szóló törvényerejű rendelet megalkotása. Korom Mihály részére 1977. november 24-én került megküldésre a tervezet.⁶¹ A gazdálkodó szervezetek egyes szerződéseiről szóló kormányrendelet-tervezetet (vállalkozási és szállítási szerződés) Vékás Lajos készítette el, ezzel egy időben pedig a Bírósági Főosztály Gazdasági Bíróság Osztálya is készített egy közel kétszáz szakaszból álló tervezetet, amelyet azonban az Igazságügyi Minisztérium Törvényelőkészítő Főosztálya túlzottan terjengősnek találta, és véleménye szerint oda nem illő szabályokat is tartalmazott, ezért annak az elfogadása a tervezettől eltérően jelentős mértékben csúszott.

A gazdálkodó szervezetek szerződéseivel kapcsolatos rendelkezéseket, melyek nem kerültek be a törvénybe, minisztertanácsi rendeletbe kellett összefoglalni 1978. március 1-ig.⁶²

Az egyeztetéseket követően⁶³ Korom Mihály 1977. december 6-án terjesztette a Minisztertanács elé a Polgári Törvénykönyv módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló egyes jogszabályokról szóló előterjesztést. A törvény és a törvényerejű rendelet március 1-én lépett hatályba.⁶⁴

59 OGY bizottság véleménye. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [III.] 909 o.

60 KOROM Mihály: A Polgári Törvénykönyv módosítása. *Magyar Jog*, 1977. 24. évf. 11. sz. 945–953. o. Noha a cikkben az szerepel, hogy „Elhangzott az országgyűlés 1977. október 29-i ülésén” ez nagy valószínűséggel hibás, mivel a törvény módosítása 1977. szeptember 29-én került elfogadásra, illetve maga a leírt beszéd is még tervezetként említi Ptk.-novellát. 945. o.

61 *Feljegyzés Korom Mihály részére*. 1977. november. 24. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XVI.] 214–215. o.

62 SZILBEREKY i. m. 980. o.

63 KOROM Mihály megküldi a tervezetet: Sággy Vilmos, BenkeiAndás, Schultheisz, Ábrahám Kálmán, Czinege Lajos, Nemeslaki Tivadar, Keserű Jánosné, Pullai Árpád, Pozsgay Imre, Bró József, Pulya Frigyes, Romány Pál, Trethon Ferenc, Simon Pál, Polinszky Károly, Faluvégi Lajos, Hetényi István, Csikós-Nagy Béla, Gergely István, Timár Mátyás, Olajos József, Tasnádi Emil, Ajtai Miklós, Varga József, Papp Lajos, Szakács Ödön, Szijártó Károly. *A Polgári Törvénykönyv módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépése és végrehajtása*. 1977. november 30. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XIX.]

64 *Előterjesztés a Minisztertanács*hoz. KOROM Mihály 1977. december 6. (MNL OL XIX-E-1-c-40035/1977) [XX.] 858–863. o.

6. Összegzés

A Polgári Törvénykönyv reformja mintegy nyolc évet vett igénybe. A felülvizsgálat nehézkes és hosszan elnyúló előkészítést követően rohamtempóban lett befejezve. A módosítás alapját a jogtudomány jeles képviselőinek munkája mellett nagy részben a bíróságok tapasztalatai jelentették. A törvénymódosítás – az olykor heves viták ellenére – számos újítást tartalmazott, melyek nagy hatást gyakoroltak Magyarország gazdasági és társadalmi fejlődésére a következő évtizedben.